

Kazım Tolga GÜREL
Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi

TARİHTE BİLGİ VE İKTİDAR İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Tarih boyunca, bilgi ve sermayenin elde tutuluş biçimleri ile topluma yayılış biçimleri bir paralellik arz etmiştir. Bunun başlıca sebebinin, her ikisinin de iktidarın temel kaynakları olması ve uygulanış biçimlerinin birbirlerini beslemeleri olduğu aşikârdır. Bilginin olduğu yerde sermaye, sermayenin olduğu yerde bilgi bulunmaktadır. Her ikisinin de elitist bir yapı içinde olması, tarih boyunca iktidarın hâkim sınıfa aitliği ve tüm toplumların sınıflı toplumlar şeklinde vuku bulması anlatılan durumun başlıca nedenleridir. Bilgi, doğadan yararlanma ve bir anlamda da onu sömürme yolunun bilinmesi olduğundan, her zaman sermayeyi kendine çekmiştir. Bu son cümlelerin istisnası, doğayı kullanım yollarının henüz günümüzdeki gibi biçimlenmediği tarih öncesi uygarlıklardır.¹

Çağımız çevresel belirsizlik çağıdır. İnsan nüfusu tarihte görülmedik bir hızla artmaktadır. Ozon tabakasının delinmesi, “sera etkisi” ile yer kürenin ısınması gibi etkiler çağımız bilim uygulama anlayışının yol açtığı etkilerdir. Bunun alternatifinin olmadığını düşünüyorum. Bu gelişimlerden bağımsız, yani modernitenin tüm iktidar biçimlerinin var etmiş olduğu toplum anlayışından bağımsız bir bilim anlayışı yoktur ve bu bile bilim kavramının, yüzeyde insan hayatını kolaylaştırıcı ama genelde yok edici bir etkisi olduğunun kanıtıdır. Ancak sosyal bilimlerde görülen “ilerlemeci tarih anlayışı” bu sava karşı oluşturulan bir savunma mekanizmasıdır. Modernitenin tüm ideolojileri bilimi iktidarın çıkarları için kullanmış ve bu çıkarlar insanlığın üzerine karabasan gibi çökmüştür. Hitler Almanyası ve Stalin Rusyası’nı diğer tüm iktidarlardan ayıran tek özellik, onların bu tahakkümü arttırıcı güçlerinin daha fazla olmasıdır. Bunun için gerekli koşullara sahiptiler. Her iktidarın en yüce amacı insanı yüceltmek değil, en güçlü tahakkümü uygulama alanı bulabilmek ve bu durumu oluşturabilmek için gerekli tüm koşulları sonuna kadar sömürmektir.

Bilim, bilim insanı, üniversite, eğitilmiş insan gibi kavramlar hakkında ekseri “olumlu” bir kabul söz konusudur. Bilim, “gerçeğin bilgisi”, bilim insanı böylesi soylu bir misyonun taşıyıcısı, eğitilmiş, özellikle de yüksek öğrenim sürecinden geçmiş insan da mutlaka “olumlu”, “iyi” meziyetlerle donanmış biri, üniversitenin de, evrensel bilgi üretilen, her şeyin sınırsız ve özgürce tartışıldığı “mekân” olduğu biçiminde genel geçer bir anlayış egemendir. Aslında burada söz konusu olan bir egemen ideoloji kategorisidir. “Olması gereken” ile “olan”ın karıştırılmasından kaynaklanmaktadır.²

Yazdığım bu makaleyle bilimle iktidar arasındaki tarihsel ilişkiye ve insanın düşünsel gelişiminin yapılanmasına değindim. Çalışmamda yer alan “İnsanın düşünce biçiminin, toplumun alt yapısal değişimi sebebiyle evrimi” adlı kısımda, uygarlık tarihi boyunca insanın düşünsel yapısının değişimini ve onu şekillendiren kurumları gösterdim. Marksist bir bakış açısıyla bu yapılanmayı sergiledim. Bilimin tarihsel süreçteki merkezlerinin bir önceki durağı akademiye, kuruluşunu ve ideolojik işlevlerini tartıştım. Bir önceki durak diyorum çünkü artık akademi bilgi merkezi olmaktan çıkmış, varolan bilgi tıpkı iktidar gibi merkezi noktada toplanma özelliğinden sıyrılmıştır. İnternetteki Google arama sitesi bu durumun göstergelerinden biridir.

Sav: Bilim ve iktidar, var oldukları günden beri paralel bir biçimde gelişmişler; aynı dönemlerde merkezileşmişler ve yine aynı dönemlerde merkeziliklerini yitirmişlerdir. Bu durumun nedeni sınıflı toplum yapısıdır; bilimin ve iktidarın, hâkim sınıfın bir aracına dönüşmüş olmasıdır.

Anahtar Sözcükler: İktidar, bilim, akademi, kapitalizm

¹ Bertrand Russel, Bilimin Toplum Üzerindeki Etkileri, İlya Yayınevi, İzmir, 2001, syf. 7

² Fikret Başkaya, Küreselleşmenin Karanlık Bilançosu, 2002 Ankara, syf.174